

Protokoll Bispemøtet

**17.-21. oktober 2011, Voksenåsen kultur- og konferansehotell,
Oslo.**

Til stede:

Biskop Helga Haugland Byfuglien, preses
Biskop Ole Chr. M. Kvarme, visepreses
Biskop Olav Skjevesland
Biskop Laila Riksaasen Dahl
Biskop Solveig Fiske
Biskop Halvor Nordhaug
Biskop Per Oskar Kjølaas
Biskop Tor B. Jørgensen
Biskop Ingeborg Midttømme
Biskop Erling Pettersen
Biskop Tor Singsaas
Fung. biskop Knut Erling Johansen

Laila Riksaasen Dahl forlot møtet pga sykdom tirsdag 18. Oktober. Domprost David Gjerp fungerte som vara i resten av møtet.
Per Oskar Kjølaas forlot møtet på torsdag og var ikke tilstede på fredag pga sykdom.

Til stede fra sekretariatet:

Christofer Solbakken generalsekretær

Gjester:

Jens-Petter Johnsen, direktør i Kirkerådet
Lars J. Danbolt, professor II ved Menighetsfakultetet

Saksliste

Saksnr.	Sakstittel
037/11	Referatsaker
038/11	Orienteringssaker
039/11	Reform av gudstjenesteliv
040/11	Ny salmebok
041/11	Kirkeordningsarbeid
042/11	Arbeidsveiledning og arbeidsveilederutdanning
043/11	Møteplan 2012-2014
044/11	Kontaktmøter
045/11	Evaluering av bispemøtene
046/11	Oppnevning - Nasjonalt kirkelig pilegrimsutvalg
047/11	Kirken etter 22. juli 2011
048/11	Veiledning for biskoper
049/11	Klimarettferdighet – utfordring fra biskopene
050/11	Støtte til de kristne i Egypt

Referatsaker

- 1 Høringssvar fra Den norske kirke til dokumentet Ministry, Ordination, Episcopé (CPCE)
- 2 Høringssvar fra Den norske kirke til dokumentet Scripture, Confession, Church (CPCE)
- 3 Rapport fra Finn Wagle etter seminaret om krig og forsoning, Kristiansand 29.-30.04.2011
- 4 Rapport fra David Gjerp etter reise til Thailand mars-april 2011

Vedtak

Sakene ble tatt til etterretning.

Orienteringssaker

1. Bispemøte på Svalbard juni 2012
2. Nordisk bispemøte 2013
3. Carissimi-saken, fra møtet med arbeidsutvalget 14. Juni 2011
4. Fra arbeidet i Skaperverk og bærekraft
5. Fra arbeidet i Mellomkirkelig råd (MKR)
6. Fra arbeidet i Samisk kirkeråd (SKR)
7. Fra arbeidet i Kirkerådet (KR)
8. Oppfølging av arbeidet med nytt visitasreglement
9. Fra Kirkerådet – arbeid med minitekstbok
10. Fra Kirkerådet – arbeid med nye kollektbønner
11. Underskriftskampanje: FN-konvensjonen om funksjonshemmedes rettigheter
12. Situasjon med kirkeasyl i Bergen
13. Fra arbeidet i sentralt arbeidsmiljøutvalg (SAMU)
14. Samlivsutvalget – ferdigstilles innen sommeren 2012
15. Planlegging av kursopplegg om endringsledelse
16. Arbeidsgivers oppfølging av prestene
17. Fra arbeidet i Teologisk nemnd

Vedtak

Sakene ble tatt til orientering.

Reform av gudstjenesteliv

I den nye gudstjenesteordningen skal hvert sokn utarbeide sin egen lokale grunnordning for gudstjenesten, og denne skal godkjennes av biskopen. Arbeidet med å utarbeide lokale grunnordninger er nå i gang i mange menigheter, og en må forvente at biskopene fremover i økende grad vil få planer til godkjenning.

Dermed reises det et spørsmål til hvordan biskopene skal forvalte godkjenningsmyndigheten, hvilke faktorer som skal vektlegges og hva slags prosesser som skal initieres.

Det vises til sak BM 33/11 (mai 2011). Arbeidsutvalget har drøftet saken videre, og ser behov for å ta saken opp til ny samtale i Bispemøtet, jf sak BM/AU 25/11.

Vedtak

Saken ble drøftet.

Ny salmebok

Kirkerådet har fremmet forslag til ny salmebok på bakgrunn av fullført revisjon av 2008- utgaven. Saken forelegges Bispemøtet til uttalelse. I samsvar med Bispemøtets forretningsorden skal de læremessige aspekter gis særskilt oppmerksomhet.

Vedtak

Bispemøtet har fått seg forelagt Kirkerådets forslag til ny salmebok, og vurdert om fremlegget er i samsvar med vår kirkes lære og bekjennelse.

Bispemøtet er glad for det brede tilfang av salmer som salmeboken nå representerer, og vil gi anerkjennelse til den oppbygging og struktur som er valgt. Til dette kommer også et nytt språklig mangfold. I tillegg til bokmål og nynorsk, gis det rom for de samiske språkene og kvensk, samt også andre språk som i dag synges i vår kirke.

Bispemøtet har vurdert flere enkeltsalmer i forslaget. I fire tilfeller har det vært delt syn, men et flertall går inn for å beholde også disse: ”Til ungdommen” (7 for, 5 mot), ”Det fins ei jord som opnar opp” (6 for, 6 mot – vedtatt med preses sin dobbeltstemme), ”Olavs minne vil vi ære” (8 for, 4 mot), ”Svøp kappen din om skuldrene” (7 for, 5 mot).

Framlegg til Norsk salmebok 2013 gir et godt uttrykk for evangelisk-luthersk tro og bekjennelse i sin oppbygging og med sitt innhold. Bispemøtet anbefaler den fremlagte salmebok for Kirkemøtet.

Kirkeordningsarbeid

I anledning de forestående endringer av Grunnloven, har Bispemøtet jevnlig drøftet spørsmål knyttet til kirkeordningen. Grunnlovsendringene vil i seg selv innebære store, prinsipielle endringer i vår kirkekonstitusjon, og de vil i neste omgang også kunne legge opp til endringer i kirkens organisasjon.

Vedtak

Bispemøtet har et medansvar for helheten i tilretteleggingen av kirkeordningsarbeidet. Det foreligger nå en rekke utredninger og forslag til ny ordning. Kirken er tjent med at en nå tar seg tilstrekkelig tid til å utrede andre alternativ nøyere, og vurdere ulike muligheter for den fremtidige utvikling av kirkens organisasjon.

En hovedmålsetning må hele tiden være å lage så enkle strukturer som mulig, hvor fokus er rettet mot livet i menigheten og hvor overbyggende strukturer er innrettet mot å støtte og fremme det lokale menighetslivet. Samtidig er kirken tjent med gode administrative ordninger og enheter.

Bispemøtet vil peke på noen overordnede føringer som bør ligge til grunn for det videre arbeidet:

1. Kirken ytrer seg primært gjennom et gudstjenestelig og diakonalt liv i lokal kontekst. I luthersk kirketeologi er lokalmenigheten grunnenheten, uten at dette medfører en rendyrket kongregasjonal struktur. Den lokale kirken er helt kirke, men er ikke hele kirken.
2. Den menighetsbaserte tjenesten med Ord og sakrament har et særskilt ansvar for lære og forkynnelse i lokalkirken. Bispetjenesten utøver tilsynsansvar overfor menigheter og medarbeidere i bispedømmet, som den regionale kirkelige enhet.
3. Tilsynet i spesifikk mening kan i en luthersk kirke utøves på flere måter, men Den norske kirke har en bispetjeneste som er tillagt dette ansvaret. Biskopens tjeneste utgjør et bindeledd mellom de ulike lokalmenighetene. Biskopene er enhetsbånd i kirken – og mellom kirkene.

Biskopens tilsynstjeneste utøves primært gjennom forkynnelse av Guds ord, og det overordnede ansvar for den offentlige forvaltningen av Ord og sakrament. Dette medfører et særlig ansvar for å lede prestatetjenesten i teologisk, strategisk og personalmessig henseende. For å ivareta sitt kirkelige tilsynsansvar på en forsvarlig måte må biskopen ha de nødvendige virkemidler til rådighet.

4. Biskopen leder prestedtjenesten i bispedømmet. Dette ledelsesansvaret kommer bla til uttrykk i delaktighet i tilsettinger, og gjennom biskopens arbeidsgiveransvar for prestene. Delaktighet i tilsettingen av prester kan ivaretas på ulike måter, men må alltid sikre at biskopen har en sterk innflytelse over hvem som tilsettes i prestedtjeneste.
5. Biskopen må også medvirke ved tilsettingen til samtlige vigslede stillinger.
6. Prosten leder prestedtjenesten i prostiet, og samordner prestedtjenesten og rådenes virksomhet. Den utvikling som har skjedd på dette feltet de senere år, bør videreføres.
7. Den norske kirke er en folkekirke der alle medlemmer har medansvar for styringen av kirken. Det kirkelige demokrati må forankres i Skrift og bekjennelse, og tilsier at utøvelse av læreansvaret gis forsvarlige rammer. En må i denne sammenheng også se på hvilke oppgaver og ansvarsområder som tillegges hhv Kirkemøtet og Bispemøtet.

Arbeidsveiledning og arbeidsveilederutdanning

I forbindelse med oppstart av kurs for arbeidsveiledere 2009-2011 drøftet Bispemøtet organisering, rolle- og oppgavefordeling mellom ulike aktører rundt arbeidsveiledning og arbeidsveilederutdanningen. Kurset er nå i avslutningsfasen, og det er grunn til å drøfte behovet for videre utvikling på feltet.

Vedtak

Saken ble drøftet. Saken tas opp til ny behandling på bispemøtet i februar 2012 på bakgrunn av denne drøftingen.

Bispemøtet vil understreke betydningen av veiledning som gir anledning til refleksjon over tjenesten, i skjæringspunktet mellom person og profesjon. Det synes å være et økende behov for individuell veiledning og et større mangfold i veiledningstilbudet. Bispemøtet vil fortsette å drøfte organisering, rolle- og kompetansefordelingen i arbeidet med arbeidsveiledning og arbeidsveilederutdanning.

Møteplan 2012-2014

Det vises til sak BM 36/10, hvor møteplanen for 2011-2012 ble fastsatt. Tidsrammen for møtet på Svalbard i juni 2012 ble senere endret, jf protokoll fra bispemøtet i Fredrikstad 22.-23. mai 2011.

For 2012 er det berammet følgende bispemøter:

13.-17. februar 2012 (Oslo) (uke 7)
11.-15. juni 2012 (Svalbard) (uke 24)
15.-19. oktober 2012 (Oslo) (uke 42)

For 2013 foreslås følgende datoer:

11.-15. februar 2013 (Oslo) (uke 7)
10.-12. juni 2013 (uke 24)
månedsskiftet juni/juli - nordisk bispemøte
14.-18 oktober 2013 (uke 42)

Vedtak

Møteplanen for 2012-2013 ble fastsatt med de endringer som fremkom i møtet. Arbeidsutvalget ser nærmere på møtetidspunktene i juni 2013 med sikte på noe forenkling.

Kontaktmøter

Bispemøtet møter domprostene hvert annet år. Årets møte var forberedt gjennom samtaler mellom arbeidsutvalget og representanter for domprostene. Det var satt opp følgende punkter til samtale:

a) Domprosten som fungerende biskop og behovet for ensartet praksis (oppfølging DPM 03/10).

Det vises i denne sammenheng til Bispemøtets vedtak i sak BM 11/10 Stedfortredende tjeneste for biskop.

b) Personalomsorg for domprostene (oppfølging DPM 05/10, 01/09).

c) Erfaringer rundt arbeidet etter 22. juli-attentatene med særlig henblikk på domkirkens karakter som bispedømmets hovedkirke og dens funksjon og symbolkraft som kirkelig nærvær i byen.

Evaluering av bispemøtene

Et nytt bispeembete som preses i Bispemøtet er nå etablert. Tanken om et slikt embete vokste ut av Bispemøtets arbeid med egen arbeidsform, jf sak BM 29/08, BM 18/08, BM 18/07 og BM 18/05. Det vises også til rapporten Bispemøtets arbeidsform med særlig vekt på presesfunksjonen (2009).

På denne bakgrunn kan det nå være grunn til å vurdere hvordan både Bispemøtet som kirkelig organ og bispemøtene rent praktisk fungerer, og hvilke utviklingspotensialer som foreligger.

Vedtak

Saken ble drøftet og følges opp videre av sekretariatet.

Oppnevning - Nasjonalt kirkelig pilegrimsutvalg

Det vises til brev fra Kirkerådet med anmodning om oppnevning av biskop til nasjonalt kirkelig pilegrimsutvalg.

Vedtak

Bispemøtet oppnevner biskop Tor Singaas til å representere Bispemøtet i Kirkerådets nasjonale kirkelige pilegrimsutvalg. Som vara oppnevnes biskop Erling Pettersen. Oppnevningen gjelder for 4 kalenderår, dvs ut 2015. Biskopens utgifter ifm deltakelse i utvalget dekkes av bispeembetet/bispedømmerrådet.

Kirken etter 22. juli 2011

I etterkant av terroranslagene 22. juli 2011 ble kirken gjenstand for stor oppmerksomhet, og kirkebygg, kirkerom og kirkelige tjenester, inkludert riter og seremonier, ble brukt og oppsøkt av befolkningen i stor utstrekning.

Denne erfaringen gir grunn til refleksjon over en rekke grunnleggende tema knyttet til kirkens liv og fremtreden, også i et utvidet perspektiv. Kirken kom særlig i fokus etter attentatene, men den rolle kirken fikk og spilte kan samtidig indikere noe om kirkens plass og posisjon i samfunnet og i befolkningen også utover en akutt sorgfase.

På bakgrunn av det som skjedde i tiden etter 22. juli, kan det derfor være nyttig å reflektere over hva som gjør kirken til kirke, og hvordan kirken er kirke, handler, opptrer og agerer som kirke i sorg, glede, hverdag, fest og krise.

Professor II og sykehusprest, dr. theol. Lars Johan Danbolt innledet til samtale.

Veiledning for biskoper

Det vises til tidligere behandling av sak om lederoppfølging for biskoper m.v. AU hadde utarbeidet skissemessig et forslag til kollegaveiledning som ble presentert i Bispemøtet 22.-23. mai 2011.

Arbeidsutvalget drøftet saken på nytt i september 2011, jf sak BM/AU 24/11. AU foreslår nå en veilednings- og utviklingsmodell bestående av følgende elementer:

- regelmessige plenumsdrøftelser av emner knyttet til tjenesten på bispemøtene
- invitere ekstern ressursperson til å innlede om relevante tema
- erfaringsdeling jevnlig på bispemøtene

Vedtak

Saken ble drøftet og følges opp videre av arbeidsutvalget.

Klimarettferdighet – utfordring fra biskopene

Klimaendringene er reelle og truer mennesker og miljø. Det er de fattigste som rammes hardest. Jordens liv er truet av menneskers ansvarsløse framferd. Troens svar er å mobilisere til vern om skaperverket og bærekraftig forvaltning.

Det er derfor nødvendig å redusere verdens samlede klimagassutslipp. Rike land som Norge må gjøre betydelige kutt hjemme og reise en debatt om bruk av nye fossile funn.

Vi hadde store forventninger til FNs klimatoppmøte i København (COP 15). Der var det manglende politisk vilje til å fatte beslutninger som kunne snu utviklingen i riktig retning. Vi erkjenner at det koster, men situasjonen er så dramatisk at vi ber politikerne arbeide for brede løsninger på tvers av partigrensene og på tvers av landegrensene.

Den norske kirke har forpliktet seg til å bidra til å sikre en internasjonal forpliktende klimaavtale som et steg mot et bærekraftig samfunn. Dette er en stor utfordring som krever en etisk basert løsning.

Vi har forventninger til at Norge under FNs klimatoppmøte i Durban (COP 17) arbeider for å videreføre Kyoto-protokollen, forbedre den, og skjerpe målene. Norge må videre legge penger på bordet til klimatilpasning og klimakutt i fattige land, og foreslå en prosess som bidrar til at andre rike land gjør det samme.

Vi har kunnskapen og ressursene. Nå må vi handle. Vi må være villige til å se på vårt eget forbruk som samfunn og som enkeltmennesker. Vi er overbevist om at det nytter å mobilisere for gode fellesskapsløsninger. Alt som blir gjort for å snu den negative trenden, er en investering i vår felles fremtid.

Støtte til de kristne i Egypt:

Dear Bishop Thomas,

With pain we have followed recent events in your country and the killing of Coptic Christians in Cairo. We have received your greeting to us in this situation and want to express that we stand together with you, with your Church and with the people of Egypt in our prayers.

We share your mourning the death of those killed, and we pray for those who are suffering. In our prayer we lift up to God our hope for a new day for Egypt without violence, with dignity and equal rights for every human being, and with freedom for Christians and Muslims alike to worship, to express their faiths and develop their communities.

For many years we have been encouraged by the living testimony of your Church to Jesus Christ. We were also moved by the words of your greeting: that you are pressed, but not crushed; perplexed, but not in despair; persecuted, but not abandoned; struck down, but not destroyed. You are also determined not to answer with hatred, but with love.

In these words we see hope, just as we have done in our country after the terrorist bombing in Oslo and the massacre on young people at Utøya island on July 22nd. You then also sendt us your greeting, expressing your prayers for us in our mourning and loss. Now we reciprocate these greetings, sharing your grief and the hope of a different tomorrow.

Reports from Egypt have told us that Muslims and Christians have walked together in the midst of attacks. This togetherness has also given us hope, just as it has done in our country in the last three months. This we include in our hopeful prayers for you and for the Coptic Church in days to come: "May the Peace of God, which transcends all understanding, guard your hearts and your minds in Christ Jesus."

Oslo, October 21st 2011,
The Church of Norway Bishops' Conference

Most Revd. Helga Haugland Byfuglien, Presiding bishop

Rt. Revd. Ole Chr M Kvarme, Oslo

Rt. Revd. Solveig Fiske, Hamar

Rt. Revd. Tor B. Jørgensen, Sør-Hålogaland

Rt. Revd. Olav Skjevesland, Agder
and Telemark

Rt. Revd. Per Oskar Kjølaas, Nord-Hålogaland
Møre

Rt. Revd. Ingeborg Midttømme,

Rt. Revd. Halvor Nordhaug, Bjørgvin

Rt. Revd. Erling Pettersen,
Stavanger

Rt. Revd. Tor Singsaas, Nidaros

Very Revd. David Gjerp, Tunsberg

Very Revd. Knut Erling Johansen, Borg

Kjære biskop Thomas,

Det er med smerte vi har fulgt de siste hendelsene i ditt land og drapene på koptiske kristne i Kairo. Vi har mottatt din hilsen til oss i denne situasjonen og ønsker å uttrykke at vi står sammen med deg, med din kirke og med folket i Egypt i våre bønner.

Vi deler deres sorg over de døde, og vi ber for dem som lider. I vår bønn løfter vi opp til Gud håpet om en ny dag for Egypt. En ny dag uten vold, med verdighet og like rettigheter for ethvert menneske, og med frihet for kristne og muslimer til å tilbe, uttrykke sin tro og utvikle sine lokalsamfunn.

I mange år har vi blitt oppmuntret av din kirkes levende vitnesbyrd om Jesus Kristus. Vi ble også rørt av ordene din hilsen: dere er presset, men ikke knust, forvirret, men ikke i fortvilet, forfulgt, men ikke forlatt, slått ned, men ikke ødelagt. Dere er også fast bestemt på ikke å svare med hat, men med kjærlighet.

I disse ordene ser vi håp, akkurat som vi har gjort i vårt land etter bombingene i Oslo og massakren på unge mennesker på Utøya 22. juli. Du sendte oss også da din hilsen, hvor du uttrykte dine bønner for oss i vår sorg og våre tap. Nå vil vi gjengjelde disse hilsener, og dele sorg og håp om en annen fremtid.

Rapporter fra Egypt har fortalt oss at muslimer og kristne har kommet sammen midt i angrepene. Dette samhold har også gitt oss håp, akkurat som det har skjedd i vårt land i de siste tre månedene. Dette tar vi med i våre forhåpningsfulle bønner for deg og for den koptiske kirken fremover: "Måtte Guds fred, som overgår all forstand, vokte deres hjerter og deres tanker i Kristus Jesus."

Oslo, 21. oktober 2011,
Bispemøtet i Den norske kirke

Helga Haugland Byfuglien, Bispemøtets preses

Ole Chr M Kvarme, Oslo

Solveig Fiske, Hamar

Tor B. Jørgensen, Sør-Hålogaland

Olav Skjevesland, Agder og
Telemark

Per Oskar Kjølaas, Nord-Hålogaland

Ingeborg Midttømme, Møre

Halvor Nordhaug, Bjørgvin

Erling Pettersen, Stavanger

Tor Singsaas, Nidaros

David Gjerp, Tunsberg

Knut Erling Johansen, Borg